

Konsekwencje nielegalnego pobytu na terytorium RP

Nielegalny pobyt

Nielegalny pobyt – pobyt niezgodny z przepisami dotyczącymi warunków wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polski i ich pobytu na tym terytorium. Nielegalny pobyt na terytorium RP ma miejsce w szczególności w sytuacji gdy cudzoziemiec:

- nie posiada ważnej wizy lub innego ważnego dokumentu uprawniającego go do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na nim,
- nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego okresu pobytu,
- nielegalnie przekroczył lub usiłował nielegalnie przekroczyć granicę,
- nielegalnie wykonuje lub wykonywał pracę,
- podjął działalność gospodarczą niezgodnie z obowiązującymi przepisami,
- nie posiada wystarczających środków finansowych do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
- został zastrzeżony do celów odmowy wjazdu w SIS lub krajowym wykazie.

Zobowiązanie do powrotu

W przypadku nielegalnego pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wszczynane jest postępowanie administracyjne w sprawie zobowiązania go do powrotu.

Postępowanie w sprawie zobowiązania do powrotu wszczyna i prowadzi komendant placówki Straży Granicznej lub komendant oddziału Straży Granicznej.

- Powrót dobrowolny

W decyzji o zobowiązaniu do powrotu może zostać określony termin dobrowolnego powrotu, który wynosi od 15 do 30 dni i liczony jest od dnia doręczenia decyzji. W przypadku wydania tego rodzaju decyzji cudzoziemiec ma obowiązek opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie w niej wskazanym (wyjazd do innego państwa członkowskiego UE/państwa obszaru Schengen nie jest wykonaniem tej decyzji).

Cudzoziemiec, któremu w decyzji określono termin dobrowolnego powrotu ma możliwość skorzystania z pomocy w dobrowolnym powrocie. Sfinansowanie takiej pomocy może zostać zapewnione przez Komendanta Głównego Straży Granicznej i może obejmować w szczególności pokrycie kosztów podróży, opłat administracyjnych związanych z uzyskaniem dokumentu podróży oraz niezbędnych wiz i zezwoleń, kosztów wyżywienia w podróży jak też kosztów opieki medycznej.

- Powrót przymusowy

Termin dobrowolnego powrotu nie zostanie określony w decyzji, gdy organ prowadzący postępowanie uzna, że istnieje prawdopodobieństwo ucieczki, lub że wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Decyzja, w której nie określono terminu dobrowolnego powrotu jest wykonywana przymusowo.

Przymusowe wykonanie decyzji będzie mogło nastąpić także wtedy, gdy po wydaniu decyzji, w której został określony termin dobrowolnego powrotu:

- zaistnieje prawdopodobieństwo ucieczki cudzoziemca,
- dalszy pobyt cudzoziemca zostanie uznany za zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa,
- cudzoziemiec nie dopełni obowiązku opuszczenia terytorium RP w terminie wskazanym w decyzji.

Jeżeli decyzja o zobowiązaniu do powrotu zostanie wykonana przymusowo, cudzoziemiec będzie zobowiązany do pokrycia kosztów jej wykonania. Wysokość tych kosztów zostanie ustalona w drodze decyzji administracyjnej. Jeżeli koszty te ulegną zmianie decyzja w tej sprawie będzie mogła zostać zmieniona.

Kosztami wydalenia będzie mogła zostać także obciążona, w zależności od okoliczności, które były podstawą wydania decyzji o zobowiązaniu do powrotu:

- 1) osoba zapraszająca,
- 2) podmiot powierzający wykonywanie pracy lub pełnienie określonej funkcji,
- 3) jednostka naukowa, która przyjęła cudzoziemca w celu realizacji projektu badawczego.

Przymusowe wykonanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu co do zasady skutkuje wpisem danych cudzoziemca do SIS dla celów odmowy wjazdu. Tym samym zakaz wjazdu, którym jest objęty cudzoziemiec dotyczy wówczas nie tylko terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ale także pozostałych państw obszaru Schengen.

Zatrzymanie

W przypadku wszczęcia postępowania o zobowiązanie do powrotu cudzoziemiec może zostać zatrzymany na okres nie dłuższy niż 48 godzin. Jednakże jeżeli organ, który dokonał zatrzymania zdecyduje się skierować wniosek do sądu o umieszczenie cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub o zastosowanie wobec niego aresztu dla cudzoziemców, okres zatrzymania może zostać przedłużony na okres nie dłuższy niż 24 godziny.

Środki zabezpieczające wykonanie decyzji

Jeżeli w wydanej decyzji o zobowiązaniu do powrotu nie został określony termin dobrowolnego powrotu lub z okoliczności sprawy wynika, że taka decyzja zostanie wydana organ Straży Granicznej może nie kierować do sądu wniosku o umieszczenie w strzeżonym ośrodku, lub o zastosowanie wobec cudzoziemca aresztu dla cudzoziemców i zamiast tego zobowiązać cudzoziemca w drodze postanowienia – do czasu wykonania decyzji o zobowiązaniu do powrotu – do:

- 1) zgłaszania się w określonych odstępach czasu do wskazanego organu Straży Granicznej,
- 2) wpłaty zabezpieczenia pieniężnego w określonej wysokości,
- 3) przekazania dokumentu podróży do depozytu,
- 4) zamieszkiwania w wyznaczonym miejscu.

Jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że cudzoziemiec nie będzie się wywiązywał z powyższych obowiązków lub w przypadku jeżeli się z nich nie wywiązuje, będzie mógł zostać umieszczony w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców. Decyzję w tej sprawie podejmie po wysłuchaniu cudzoziemca sąd.

Zasadniczo okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców wynosi nie dłużej niż 3 miesiące. Okres ten może być przedłużany na czas określony (každorazowo na okres nie dłuższy niż 3 miesiące) w przypadku gdy okres wykonania decyzji o zobowiązaniu do powrotu ulegnie przedłużeniu oraz gdy cudzoziemiec, któremu taką decyzję wydano nie współpracuje z organem Straży Granicznej w zakresie jej wykonania.

Maksymalny okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców wynosi co do zasady 12 miesięcy. Niemniej jednak okres ten może zostać przedłużony o kolejne 6 miesięcy w przypadku złożenia podczas pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie wniosku o nadanie statusu uchodźcy, a także w przypadku skierowania do sądu skargi na decyzję ostateczną o zobowiązaniu do powrotu, wraz z wnioskiem o wstrzymanie jej wykonania.

Przedłużenie terminu dobrowolnego powrotu

Określony w decyzji termin dobrowolnego powrotu może zostać przedłużony, jeżeli cudzoziemiec jest obowiązany do osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej, jego obecności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wymaga interes państwa, wyjątkowa sytuacja osobista, wynikająca w szczególności z długości pobytu cudzoziemca na tym terytorium, z łączących go więzi o charakterze rodzinnym i społecznym, lub z potrzeby kontynuowania nauki przez jego małoletnie dziecko.

Z powodu powyższych okoliczności termin dobrowolnego powrotu może zostać na wniosek cudzoziemca przedłużony jednorazowo także już po wydaniu decyzji o zobowiązaniu do powrotu.

Termin dobrowolnego powrotu po przedłużeniu nie może być dłuższy niż 1 rok.

W przypadku przedłużenia terminu dobrowolnego powrotu do czasu wyjazdu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemiec może być zobowiązany do:

- 1) zgłaszania się w określonych odstępach czasu do wskazanego organu Straży Granicznej,
- 2) wpłaty zabezpieczenia pieniężnego w określonej wysokości, do czasu okazania biletu na podróż powrotną,
- 3) przekazania dokumentu podróży do depozytu, do czasu okazania biletu na podróż powrotną,
- 4) zamieszkiwania w wyznaczonym miejscu.

Zakaz wjazdu

W wydanej cudzoziemcowi decyzji o zobowiązaniu do powrotu zostanie orzeczony zakaz ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen. Okres ten wynosi od 6 miesięcy do 5 lat, w zależności od okoliczności, które były podstawą wydania decyzji.

Zakaz ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen orzeka się w przypadku wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, w której:

- 1) nie określono terminu dobrowolnego powrotu;
- 2) określono termin dobrowolnego powrotu – na wypadek jeżeli cudzoziemiec w tym terminie:
  - a) nie opuści terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub
  - b) przekroczy lub będzie usiłował przekroczyć granicę wbrew przepisom prawa.

Cofnięcie zakazu wjazdu

Zakaz wjazdu może zostać cofnięty na wniosek cudzoziemca, jeżeli cudzoziemiec wykaże, że:

- 1) wykonał obowiązki wynikające z otrzymanej decyzji,
- 2) jego ponowny wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub innych państw obszaru Schengen ma nastąpić ze względu na uzasadnione okoliczności, zwłaszcza ze względów humanitarnych,
- 3) cudzoziemcowi została przyznana pomoc w dobrowolnym powrocie.

Inne skutki wydania decyzji

W dniu, w którym wydana decyzja o zobowiązaniu do powrotu stanie się ostateczna, z mocy prawa nastąpi unieważnienie wizy krajowej, wygaśnięcie posiadanego zezwolenia na pobyt czasowy oraz zezwolenia na pracę.

Jeżeli decyzja o zobowiązaniu do powrotu została wydana w związku z naruszeniem zasad pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego, w dniu w którym decyzja ta stanie się ostateczna z mocy prawa nastąpi unieważnienie posiadanego zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego.

Najważniejsze prawa cudzoziemca w postępowaniu o zobowiązanie do powrotu

Podczas postępowania o zobowiązanie do powrotu cudzoziemiec posiada w szczególności prawo do:

- wniesienia odwołania od decyzji o zobowiązaniu do powrotu wydanej przez komendanta placówki SG lub komendanta oddziału SG do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji;
- złożenia wniosku o przedłużenie terminu dobrowolnego opuszczenia terytorium RP;
- korzystania z pomocy tłumacza;
- wypowiedzenia się co do zebranych dowodów przed wydaniem decyzji;
- działania przez pełnomocnika;
- złożenia wniosku o status uchodźcy;

Odpowiedzialność karna

Nielegalny pobyt pociąga za sobą także odpowiedzialność cudzoziemca na gruncie prawa wykroczeń.

Cudzoziemiec przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie posiadając do tego tytułu prawnego podlega karze grzywny. Tej samej karze podlega cudzoziemiec, który na żądanie uprawnionych organów nie okazuje dokumentów uprawniających go do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, środków finansowych, lub dokumentów potwierdzających możliwość ich uzyskania.

Odpowiedzialność na gruncie prawa wykroczeń w postaci kary grzywny grozi także cudzoziemcowi, który nie wywiązuje się z obowiązków nałożonych na niego podczas postępowania o zobowiązanie cudzoziemca do powrotu tj:

- nie wykonuje obowiązku opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie wyznaczonym w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu lub w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,

- nie wykonuje obowiązku zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,
- opuszcza miejsce zamieszkania wyznaczone mu w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu.